

LANDSKAP *åt alla*

Studiehandledning

Studiehandledning

Denna studiehandledning är avsedd som stöd för cirkelledare eller de som vill anordna studiecirkel på egen hand. Den riktar sig också till grupper, exempelvis hembygdsföreningar, som vill använda materialet *Landskap åt alla* för att lära sig mer om landskap eller för att använda det som ingång till utforskande av specifika platser.

Texterna i materialet kan användas som diskussionsunderlag, antingen i sig själva eller i kombination med litteratur, tidningsartiklar, platser och kulturmiljöer eller egna upplevelser och erfarenheter.

Förhoppningsvis kommer deltagarna efter studiecirkeln att se annorlunda på landskapet än tidigare och ha blivit inspirerade till att använda och utforska landskapet på nya sätt.

Studiecirkeln Landskap åt alla

Studiecirkeln utgår från *Landskap åt alla*, som är ett skriftligt studiematerial bestående av ett antal fristående artiklar och texter med landskap som gemensamt tema.

En studiecirkel eller kurs kan läggas upp på många olika sätt. Man kan välja att diskutera utvalda artiklar, ställa dem mot varandra eller att lägga upp kursen i blockform enligt förslaget nedan.

I studiecirkeln bör diskussion få stort utrymme. Materialet lämnar genom sina många öppna frågor stort utrymme för att diskutera även sådant som ligger utanför artiklarna i skriften. Det passar till exempel bra för att ta med sig ut i landskapet, till fornlämningar, på stadsvandringar eller till helt nya saker, såsom platser och miljöer i förändring.

Många av diskussionsfrågorna och tankarna i skriften kan också med fördel appliceras på konkreta objekt, landskap, platser, byggnader och problem i den egna miljön och vardagen. Man kan till exempel kombinera dem med böcker och skrifter om såväl lokalhistoria som med mer generella frågor eller med aktuella frågor i närmiljön.

Studiecirkeln som idé bygger på gemensamt lärande och delaktighet. Det är meningen att man ska dela med sig av sin kunskap, att alla ska få möjlighet att göra sig hörda och att man genom studiecirkeln ska utvecklas tillsammans.

Ställ gärna texter mot varandra, utnyttja frågorna i artikeltexterna och våga tycka olika!

Cirkelträff 1:

Landskap och den europeiska landskapskonventionen

Texterna: *Rör inte mitt landskap!*, *Landskapet är kanske individuellt ...men det är också gemensamt* samt *Vad är europeiska landskapskonventionen?* och faktarutorna *Tre vanliga sätt att definiera landskap*, *Införandet av landskapskonventionen* samt *Vad är en konvention?*, det vill säga sidorna 2–7 i skriften.

Svaren på frågan vad ett landskap är skiljer sig från person till person. Det finns inget entydigt svar som alla håller med om, man tycker helt enkelt olika.

Förändringar av landskapet leder inte sällan till konflikter, det är svårt att enas om hur det gemensamma landskapet ska vara utformat. Konflikterna visar hur viktiga landskap är, hur mycket de betyder för människor och hur viktigt det är att känna delaktighet. Landskapet är inte bara en miljö som omger oss, det hänger samman med oss själva.

Demokrati och samverkan är en av förhoppningarna med den europeiska landskapskonventionen. För framtidens landskap kommer att skapas, inte uppstå av sig själva, och det är viktigt att det skapas för och av oss alla. Därför är det viktigt att så många röster som möjligt blir hörda när det handlar om landskap och dess utformning.

I detta block finns texter som handlar om den europeiska landskapskonventionen och om vad ett landskap kan vara och betyda för människor. Förslagsvis får kursdeltagarna läsa de olika texterna innan cirkelträffen för att sedan diskutera dem tillsammans. Även annat kan föras in. Kanske har man haft en konflikt kring landskap i närområdet? Eller så kanske man har väldigt olika syn på vad ett landskap kan vara.

Ingångar till diskussionen ges av någon av följande frågor:

- Varför tror du att det blir konflikter när någon vill göra en förändring i landskapet?
- Vad kan ett landskap vara?
- Vad tycker du om den europeiska landskapskonventionen?
- Vem äger rätten att beskriva landskapet? Och vem borde äga den?
- Varför är det viktigt att så många röster som möjligt blir hörda? Kan alla bli delaktiga?
- Vad händer om landskapet alltid utformas utifrån ett visst perspektiv, medan andra kanske aldrig får komma till tals eller påverka? Vilka kan konsekvenserna bli?
- Kan du applicera tankarna om landskap och landskapskonventionen på din egen vardag?
- Vad tycker du är den viktigaste frågan för en hållbar framtid och ett hållbart landskap?

Cirkelträff 2:

Ingenting står stilla

Texterna: *Hur länge är nu?, Bakom det till synes ursprungliga finns föränderligheten, Alltid – eller i två generationer?, Städer som historiska landskap samt Nya hierarkier ger nya landskap* och fakturan *Spåren i landskapet*, det vill säga sidorna 8–17 i skriften.

Förändring är det mest genomgående med människans historia, men ofta tänker man inte ens på det. I stället söker man kanske enskilda nedslag i historien eller besöker platser för att se hur livet var förr i tiden. Nya landskap har alltid skapats och gamla glömts bort. Historien är en berättelse om väldiga samhällsförändringar och inte om ursprunglighet.

I den europeiska landskapskonventionen ingår synen på föränderlighet som en av grundstenarna. Med de utmaningar som finns idag, inte minst när det gäller klimatförändringar och resursfördelning, handlar det inte om att frysa tiden och stoppa förändringar, utan om att försöka förbereda sig och styra dem så att resultatet blir så bra som möjligt för så många som möjligt.

I detta block finns texter som handlar om landskapsförändringar av olika slag. Förslagsvis låter man kursdeltagarna läsa de olika texterna före cirkelträffen för att sedan diskutera dem tillsammans. Om man vill kan man foga in även annat. Kanske finns det bra exempel i närområdet. Kanske bor man i en stad som genomgått skifte från industristad till något annat? Eller i en bruksort som har förändrats? Eller på en landsbygd som ser gammal och "ursprunglig" ut men som vid närmare undersökning gömmer spännande berättelser om hur tillvaron en gång var helt annorlunda än vad man trodde.

Ingångar till diskussionen ges av någon av följande frågor:

- Vilken av alla historier ska bli den sista? Vad tycker du är viktigt att tänka på när man vill bevara en plats?
- Varför är det så känsligt att ändra ortnamn och landskap? Varför berör det så mycket?
- Varför får en del personer, händelser och platser stort utrymme i historieböckerna och annat inte? Är det bra eller dåligt? Och hur ska vi göra för att ändra på det?
- Om historia skrivs på ett annat sätt – utifrån andra perspektiv än de som brukar komma till tals – kan vi lära oss nya saker då?
- Vems visioner har styrts förr? Vems visioner styr dagens landskap? Hur vill vi att det ska vara i framtiden?
- Kan vi lära oss något av historien som vi har nytta av i vår egen tid? Vad skulle det kunna vara i så fall?
- Förändringar har ju hänt förr. Hur tror du att man hanterade dem då?
- Hur tror du att man kommer att se på dagens förhoppningar (och resultatet av dem) om femtio år eller mer?
- Tror du att man kan planera för framtiden i ett hur långt tidsperspektiv som helst? Eller finns det en tidsgräns någonstans? Var tror du i så fall att den gränsen finns?

Cirkelträff 3:

Städernas landskap

Texterna: *Haga – Göteborgs Askunge, Årstadal – från sommarparadis via slumförort till trendig förort, Nya framtider kräver nya drömmar, Miljonprogramsområdena – vem bestämmer visionerna?* samt *Modern hembygd* och faktarutorna *Kvarteret Plankan – bevara eller omskapa?* och *1800-talets slumbebyggelse – samma fördomar i hela världen*, det vill säga sidorna 18–29 i skriften.

Den europeiska landskapskonventionen utgår från att alla typer av miljöer innefattas i begreppet landskap. Även staden blir då ett landskap, som ska betraktas som en helhet och respekteras som ett landskap lika mycket som andra typer av miljöer. Människorna som bor där måste både synliggöras och få inflytande i de beslut som rör deras boende- och livsmiljö.

I detta block finns texter som handlar om stadens landskap. Förslagsvis låter man kursdeltagarna läsa de olika texterna innan cirkelträffen för att sedan diskutera dem tillsammans. Om man vill kan man foga in även annat. Kanske kan man titta på gamla kartor och fundera över varför stadens landskap ser ut som det gör. Vad beror det på? Vilka strukturer har levt kvar? Och varför? Vilka har försvunnit och glömts bort? Ibland är saker och ting betydligt äldre än man tror och beror på helt andra saker än man väntade sig.

Ingångar till diskussionen ges av någon av följande frågor:

- Varför blir det krockar mellan samhällets syn på vad som är bra för människor och människorna själva?
- Vad händer när människor ur olika sociala grupper och samhällsklasser inte längre träffas? Vad händer med berättelserna vi formar om varandra och vad händer med samhället?
- Ideal förändras och vi med dem. Visioner skapar nya sätt att leva som i sin tur leder till nya drömmar och så vidare. Vad händer när de moderna visionerna blir omoderna och vilken framtid kommer våra visioner att leda till?
- Vem bestämmer visionerna?
- Vilka likheter tycker du att det finns mellan hur man hanterar 1800-talets slumområden, 1930-talets Haga och dagens miljonprogramsområden?
- Vilka gruppers åsikter är det som får genomslag i till exempel media och rumslig planering och vilka får det inte? Varför är det så? Vad kan man göra åt det?

Cirkelträff 4:

Hur planera för nya landskap och vad berättar de gamla?

Texterna: *Globala svenska landskap, Att planera för nya landskap, Energilandskap mot upplevelselandskap – eller bara landskap?, Hur flyttas en stad?* samt *Från Klondike till ödemark – 1600-talets silvergruvor i norr* och faktarutan *Gamla varningar och nya landskap*, det vill säga sidorna 30–38 i skriften.

Människan har i alla tider försökt påverka sin tillvaro genom att förändra landskapet. Visioner och förändringar har avlöst varandra. Även de förändringar som lett till katastrofer har ofta börjat som försök att göra världen bättre. Frågan är hur man planerar för nya landskap? Vad tänker man på och vad glömmes ofta bort? Hur långt är perspektivet? Varför blir det konflikter? Glömmes man ibland att landskapet berättar en dynamisk historia om utveckling och förändring?

Många konflikter beror på krockande syner på landskap, på att man glömmes varandras perspektiv när man planerar eller slåss för det landskap man vill ha.

Ingångar till diskussionen ges av någon av följande frågor:

- Varför tror du just vindkraftverk väcker så starka känslor?
- Vad händer när människor förlorar sina landskap?
- Vad är det som gör att man känner sig hemma på en plats? Vad är det som gör att man tycker att man förlorat ett landskap?
- Varför tror du att man så sällan lyfter fram föränderlighet när man pratar om historia?
- Går det att bevara förändring?
- Hur tror du att framtiden kommer att se på dagens strategier för att möta förändringar?
- Tror du att det finns skillnader på hur man ser på naturen idag om man bor på landsbygden eller i staden? Eller har man ungefär samma inställning och förväntningar?

Cirkelträff 5:

Landskap åt alla?

Texterna: *Natur vs kultur, Allemansrätten – försvarad och ifrågasatt, Willkommen im Inga Lindström-land, Hemliga landskap och Landskapet åt alla*, det vill säga sidorna 39–48 i skriften.

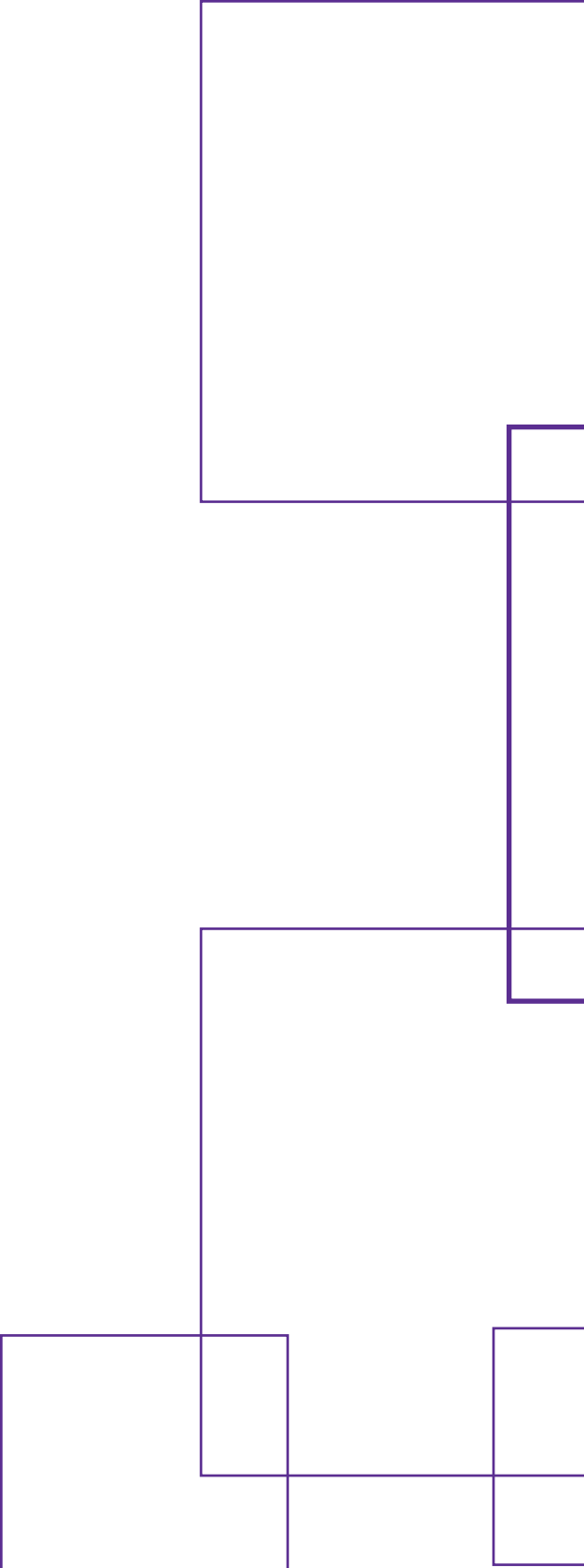
Hur vi ser på naturen och landskapet hör samman med vilka vi är, den är en del av oss själva. Den syn vi har i dag har inte alltid varit rådande, den är inte självklar och den kommer någon gång att förändras. Men synen på landskapet kommer också att påverka våra fysiska omgivningar. Dåtidens landskap skapades för dåtidens behov. Vilka val vi gör för framtiden kommer att bero på dagens behov och vilka sätt vi väljer att leva på. Utmaningen är att skapa ett landskap åt alla.

Vi skapar landskap utifrån behov och förhoppningar. Det är intressant att fundera över fiktiva landskap i relation till verkliga. För är nödvändigtvis det historiskt korrekta det mest verkliga för människor? Och kan de fiktiva landskapen påverka hur de verkliga upplevs och utformas?

Det handlar om att skapa ett landskap åt alla!

Ingångar till diskussionen kan ges av någon av följande frågor:

- Måste landskap vara verkliga för att påverka oss? Eller kan fiktiva landskap spilla över i de verkliga? Är det bra eller dåligt?
- Finns det något fiktivt landskap som du skulle vilja resa igenom? En bok som skulle vara en drömresa?
- Vad tror du händer om mest attraktiva delar av historien lyfts fram? Kan det påverka vår bild av historien? Kan det också påverka samtiden och framtiden? Är det bra eller dåligt?
- Tror du att turismindustrin kan hjälpa till att skapa ett landskap för alla? Att den kan bidra till ett demokratiskt landskap och en demokratisk historia? Har du några förslag?
- Vilket landskap tycker du är det som ska få genomslag, det som är viktigast för dig? Eller tror du att det går att tillgodose dem alla?
- Landskap används för att skapa identiteter och berätta om "oss". Hur ska vi kunna skapa ett landskap åt alla, för alla?

Det här är en studiehandledning att använda tillsammans med **LANDSKAP** *åt alla* som är ett studiematerial om landskap och den europeiska landskapskonventionen. Materialet är framtaget av Riksantikvarieämbetet. Syftet är att väcka tankar och diskussioner, skapa intresse för landskap och landskapsperspektiv, öka samverkan och dialog i dessa frågor samt inspirera till att använda landskapet på olika sätt. Målsättningen är också att öka kunskapen om den europeiska landskapskonventionen som syftar till en helhetssyn på landskapet, demokrati, samverkan och ett ökat medborgarinflytande.